

**Національний
університет
біоресурсів і
природокористування
України**

**Факультет
ветеринарної
медицини**

НДІ Здоров'я тварин

**«ЄДИНЕ ЗДОРОВ'Я – 2022»
Матеріали Міжнародної наукової конференції**

**22-24 вересня 2022 р.
НУБіП України, м. Київ**

УДК 636. 09: 616. 98 (477. 53)

**РОЛЬ ДОМАШНІХ ТВАРИН В ЕПІЗООТІІ СКАЗУ НА ТЕРИТОРІІ
ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Авраменко Н.О., канд. вет. наук, доцент

Полтавський державний аграрний університет

Сказ є одним із найстаріших і найважливіших зоонозів у світі через його екстремальні та неминучі летальні наслідки. Хоча успішна ліквідація сказу, опосередкованого собаками та котами, була засвідчена в більшості європейських країн, вона залишається в деяких європейських країнах, а також на кордонах Європи. Ензоотична передача сказу відбувається через хижаків (собаки, шакали, вовки тощо) і *Chiroptera* (кажани), а також може передаватися людям, у яких може розвинутиися клінічна картина хвороби.

Аналіз епізоотичної ситуації показав, що у 2012-2013 роках у Полтавській

області спостерігалася найнижча щільність випадків сказу, у 2016 році Полтавська область залишалась з перманентно низькою щільністю випадків сказу, в 2017 році вперше за 6 років, збільшилась щільність сказу на території Полтавської області.

Найбільша кількість випадків сказу на території Полтавської області була зареєстрована у 2018 році, а найменша – у 2016 році, із періодичними коливаннями не зважаючи на видову категорію тварин. При цьому найбільший відсоток серед домашніх тварин займали коти, що можливо пов'язуємо із невеликим охопленням цього виду вакцинацією.

Комунальні пункти тимчасової перетримки не вирішують проблему, адже тварин не ревакцинують, а після 10-денної перетримки випускають на вулицю, де вони об'єднуються в агресивні зграї. Так, у 2020 і у 2019 роках зареєстрували по 1 випадку сказу серед людей.

Найвищий показник захворюваності на сказ зафіксовано у 2007 році – 7 випадків, у 2011 і 2015 роках – по 6. За 8 місяців 2021 року в Україні серед людей випадків сказу не реєстрували. Внаслідок укусів за 2020 рік на Полтавщині від сказу постраждало 43 особи. Зі сказаними собаками та котами контактувало 36 людей, серед них постраждало 3 дітей, із дикими тваринами, що хворіли на сказ, мали контакт 3 людини, четверо – контактували з ВРХ та ДРХ. Показники кількості звернень за медичною допомогою осіб, внаслідок нападу тварин хворих на сказ у 2020 році складав в Полтавській області 4,71 (65). З початку 2021 року від хворих на сказ тварин постраждало 7 осіб, у тому числі 1 дитина.

Визначення превалентності сказу у групі домашніх м'ясоїдних тварин за роками показало, що відсоток позитивних випадків у домашніх м'ясоїдних відрізнявся за роками спостереження ($\chi^2 = 192,7$, $df = 6$, $p\text{-value} < 2.2e-16$). Так, найнижчий відсоток позитивних випадків сказу спостерігався у 2016 році, а найвищий у 2018 році. З 2012 по 2016 роки спостерігалася зменшення відсотка позитивних випадків сказу у домашніх м'ясоїдних тварин (2012 р. – 7,94%, 2016 р. – 4,39). Після цього спостерігали зростання протягом наступних 2 років (2016 р. – 4,39%, 2017 р. – 17,42%) та 2018 р. – 17,49%). У 2018 році в Полтавській області було 39 неблагополучних пунктів щодо сказу, у 2019 – 19, з початку 2020 року – 7, з початку 2021 року на території Полтавської області вже було зареєстровано 20 неблагополучних пунктів по сказу, від сказу захворіло та загинуло 21 тварина (6 собак, 9 котів, 4 лисиці та 2 ВРХ).

Оскільки клінічного лікування цієї зоонозної хвороби не існує, а собаки та коти є основним джерелом інфекції людини, профілактика за допомогою вакцинації є основним підходом для запобігання поширенню сказу. За даними ВООЗ, для запобігання передачі сказу охоплення вакцинацією має охоплювати 70 % популяції домашніх тварин. Регулярне застосування вакцин є більш економічно ефективним основним інструментом, ніж лікування випадків сказу після укусів, як короткострокових, так і довгострокових. Дійсно, вартість лікування людей після укусу становить близько 100 доларів США, тоді як вартість вакцинації собак становить приблизно 0,50 доларів США на собаку.

Комітет експертів ВООЗ зі сказу вважав програми масової вакцинації основою боротьби зі сказом у собак. Крім того, було рекомендовано, щоб ці

програми масової вакцинації, які включали первинну імунізацію всіх собак у віці від 3 місяців до 1 року, проводити щорічно, а також наголошувалося на важливості включення котів до цих програм.

Загроза сказу вимагає постійного стану тривоги, оскільки рівень імунізації <70 % становить ризик для колективного імунітету в Європі. Крім того, слід звернути особливу увагу на географічну близькість до територій, які не вільні від сказу, оскільки це створить ризик для всієї Європи.

На додаток до відсутності скоординованої програми вакцинації, можуть виникнути невдачі вакцини через такі причини, як відсутність імунізації, неякісна вакцина проти сказу, а також поганий імунний статус, стан здоров'я та харчування вакцинованої тварини. Крім того, одного введення вакцини недостатньо для досягнення довготривалого оптимального імунітету проти сказу, що призводить до ненадійних показників захисту від сказу у тварин, незважаючи на історію вакцинації проти сказу.